

Mihai Eminescu – scriitor european

Ion Popescu-Brădiceni

1. Introducere. Momentul Eminescu.

Eu știu de ce Mihai Eminescu este un scriitor european. Știu acest lucru și îmi susțin afirmația până la capăt. Neclintit, dar citind, recitind ca să-mi pot argumenta ipoteza de lucru. Mulți îl iubesc necondiționat și nu e bine și deloc profitabil pentru autorul unei capodopere a nuvelei fantastice europene precum „Sărmanul Dionis” ori a unui roman catilinar precum „Geniu pustiu”. În epoca postmodernismului orice valoare poate fi „relativizată”. În aceea a transmodernismului nu, căci receptarea lui Mihai Eminescu e totalmente diferită. Eu însumi sunt editorul unei „reconstituiri” din proza-i fascinantă, pe care am reintitulat-o: „O istorie frumoasă: Ieronim și Cezara”¹. Cu prilejul dificilei întreprinderi, am abordat opera eminesciană de pe alte paliere: scriitopice, critifictionale, utilizând metode noi derivate din semiotică, din hermeneutică, din filosofia imaginarului, din metapoetica „celei de-a doua naturi și a lui mundus poetarum”², din ostensiotică și himeneutică.

În același timp, Theodor Codreanu a întreprins un demers similar. Mihail Eminescu se circumscrie paradigmei (sau mai exact metaparadigmei în cazul său) transmoderne/transmoderniste prin ontologia arheității, care transcende dualismul spirit-materie. „E o paradoxală împăcare, la Eminescu, între Heidegger și Wittgenstein”³, pe calea dezbrăcării de formă. Eminescu dezbracă poezia de cuvinte spre a ajunge la cuvântul ce exprimă adevărul.

Marin Mincu a și elaborat, în termenii cei mai adecvați, o paradigmă eminesciană (metaparadigmă, i-aș zice, în spiritul doctrinei confucianiste a rectificării denumirilor) europeană triadică: culturală, literară și existențială a cărui – citez cu neascunsă încântare „importanță axiologică nu mai poate fi clintită”. „Pentru a confirma

Modelul Eminescu, au apărut alți cinci poeți „paradigmatici” (Arghezi, Blaga, Bacovia, Ion Barbu, Nichita Stănescu)”⁴. Deși eu aș continua lista cu încă alți cinci: Mihai Ursachi^{5,10}, Ion Horea^{6,11}, Cezar Ivănescu⁷, Grigore Vieru⁸, Dan Laurențiu⁹.

2. Dezvoltarea temei. O operă deschizătoare de noi orizonturi. În studiul său „Eminescu-Arhetipul”, Sergiu Al-George identifică similarități între proza fantastică a lui Mihai Eminescu și aceea a lui Mircea Eliade pe baza corelației dintre fantastic și simbolic. India însăși a fost pentru Eminescu un spațiu cultural obsesiv. Consonanța lirismului eminescian cu cel al lui Râbindrânath Tâgore, acesta din urmă și el reprezentativ pentru întreaga lirică indiană, n-o mai contestă azi nimeni, grație și Amitei Bhose¹², parțial, dar și unui alt exeget, craiovean, fost coleg al meu de studii și tovarăș de idei la Cenaclul „Orfeu” al Universității din Craiova, Constantin Barbu. În cartea „Rostirea esențială”, a cercetătorului din Cetatea Banilor, Mihai Eminescu ne este înfățișat drept „o cauză începătoare și un timp de începere”¹³. „Arheitatea se apropiază în chip de întemeiere, instituire și autofondare-transstituire”¹⁴. Astfel figura creatoare a lui Eminescu, europeană prin înseși temeliile ei, ne va copleși pururea. Așadar – precizează hermeneutul craiovean – „o reevaluare a eminescianității trebuie să-și mute sediul în fînța temeiurilor operei, în străfundul înțeleșurilor ei”¹⁵. Numai în această locație, Eminescu ni se va putea arăta, în întregimea europenității sale cutezătoare și va putea fi așezat în vecinătatea consonantă a unor străluciți gânditori ca Paracelsus, Bruno, Spinoza, Kant, Schopenhauer, Hegel, Nietzsche. Pe Ludwig Wittgenstein, născut în 1889, la Viena, și pe Martin Heidegger, născut la Baden, tot în 1889 (anul morții lui Eminescu), românul îi anunță prin intuiția-i genială, printr-o dublă natură, „cu o față care-l trimitea nestăpânit la problemele ultime și o alta „înțoarsă spre lumea reală, care-i trezea interesul pentru concret, pentru istorie, pentru limbă și limbi, pentru dramatica realității ale vieții oamenilor, până și pentru statistică”¹⁶.

Dar a fi european înseamnă pentru „eroul civilizator” junimist, descoperit de Titu Maiorescu și consacrat de acesta, curajul de-a se fi aflat, într-o perpetuă deschidere de orizonturi; opera-o edificându-se ea însăși ca un „univers

deschis” exact în termenii lui Umberto Eco. Prin urmare, ca „opera aperta”, literatura eminesciană pretinde un alt regim de receptare: reinventarea acesteia într-un act de congenialitate cu autorul însuși, pe planul sugestiei nedefinite și al solicitării emotive, pe cel al ambiguității dezbaterii problemelor nerezolvate și care necesită o soluție, în acest caz „deschiderea” devenind, la Eminescu „instrument de pedagogie revoluționară”¹⁷. (continuare în pagina 5, Poarta Schei)

Note bibliografice:

1. Vezi Popescu-Brădiceni, Ion: Mihai Eminescu: „O istorie frumoasă: Ieronim și Cezara”; editura Cogito (Oradea), editura Napoca-Star (Cluj-Napoca), 2006, 223 pagini;
2. Vezi Husar, Al.: Metapoetica. Prolegomene; editura Univers, București, 1983, capitolul „Ad-hoc”, p.379;
3. Codreanu, Theodor: Transmodernismul, editura Junimea, Iași, 2005, capitolul „Postmodernism și pragmatism”, pp. 107-110;
4. Mincu, Marin: Paradigma eminesciană, editura Pontica, 2000, Constanța, pp. 5-11;
5. Vezi Ursachi, Mihai: Inel cu Enigmă; cu o postfață de Laurențiu Ulici; editura Cartea Românească, București, 1981, 335 pagini;
6. Vezi Horea, Ion: Locul și ceasul, B.P.T., editura Minerva, București, 1994, 223 pagini;
7. Vezi Ivănescu, Cezar: Fragmente din Muzeon; cu o postfață de Costin Tuchilă, editura Cartea Românească, București, 1982, 235 pagini;
8. Vieru, Grigore: Văd și mărturisesc; versuri, aforisme și confesiuni; prefață de Mihai Ungheanu; medalion de Mihai Cimpoi; B.P.T., editura Minerva, București, 1991, 276 pagini;
9. Laurențiu, Dan: Poziția astrilor; cu o postfață de Dan Cristea; editura Cartea Românească, București, 1980, 260 pagini;
10. Cimpoi, Mihai: „Medalion (În loc de postfață)”, în Vieru, Grigore, op.cit, pp. 267-268;
11. Popescu-Brădiceni, Ion: „Cronică de carte. Măslinul lui Platon și căderea pe gânduri a lui Ion Horea”, în „Polemika”, anul IV, nr. 196, p.13;
12. Vezi Bhose, Amita: Eminescu și India, editura Junimea, Iași, 1978;
13. Eminescu, Mihai; ms. 2287, f. 61r-61v, în Însemnările în limba germană din caietele lui Eminescu, „Transilvania”, nr.12, 1981;
14. Barbu, Constantin: Rostirea esențială. Eseu despre reamintirea ființei; editura Scrisul Românesc, Craiova, 1985, p.44;
15. Idem, ibidem;
16. Noica, Constantin: „Introducere la miracolul eminescian”; ediție îngrijită de Marin Diaconu și Gabriel Liiceanu; editura Humanitas, București, 2003; capitolul „Trei mari gânditori români”, p.377;
17. Eco, Umberto: Opera deschisă. Formă și indeterminare în poeziile contemporane; traducere de Cornel Mihai Ionescu, editura Paralela 45, Pitești, 2002, p.58;

Pagina 5 (Poarta Schei):

Ion Popescu-Brădiceni,
Mihai Eminescu –
scriitor european

Traseul de lectură:

